

Toespraak van de Voorzitter van de Eerste Kamer, mr. Yvonne E.M.A. Timmerman-Buck, bij het in ontvangst nemen van een afschrift van het proces-verbaal van de zitting van het centraal stembureau voor het houden van het raadplegend referendum over het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, 6 juni 2005

Geachte voorzitter, dames en heren,

Bij deze gelegenheid ga ik voorbij aan de late start van de campagne, de wijze waarop deze is gevoerd en de mogelijke misleiding van de naamgeving van het verdrag als een grondwet. Allereerst omdat ik vermoed dat deze elementen de duidelijkheid van de uitslag niet substantieel kunnen 'wegredeneren'. In de tweede plaats, omdat dit afleidt van meer fundamentele zaken.

De opkomst was hoog, de discussies waren intensief, in de media en daarbuiten. Wat dit betreft was het referendum zonder meer een succes. Tegelijk werd een kloof zichtbaar tussen kiezers en gekozenen, tussen politiek en burgers, gezien het grote verschil tussen de meer dan 60% neestemmers bij de bevolking en de verwachte overgrote meerderheid van ja-stemmers in het parlement. Een overwinning van de democratie –zoals het resultaat door menigeen is gekwalificeerd- kan dit niet worden genoemd. De volksvertegenwoordiging is immers een wezenlijk bestanddeel van ons democratisch bestel.

Hoewel de totstandkoming van het grondwettelijk verdrag ten opzichte van andere verdragen in openheid en in betrokkenheid van parlementen en maatschappelijke organisaties zijn weerga niet kent, heeft dat niet tot draagvlak geleid bij onze bevolking. Ook als de betrokken Nederlandse deelnemers zich destijds nóg meer hadden ingezet voor communicatie met de burgers, is het de vraag of dat tot een publiek debat had geleid. Enerzijds omdat het achterstallig onderhoud reeds decennia groeit, anderzijds omdat betwijfeld kan worden of de belangstelling van burgers wel gewekt zou kunnen worden.

Die twijfel heeft deels te maken met de wijze waarop in de regel over Europa wordt gecommuniceerd. De politieke discussie gaat vaak over Europese instituties, bevoegdheden, procedures. Hoe wezenlijk die ook kunnen zijn, zij gaan voorbij aan de kern van dat waar het om gaat: de vraag welke meerwaarde Europa heeft voor het wel en wee van zijn burgers. Burgers zijn er niet voor Europa, Europa is er voor hen. Zolang politici dit niet met invoelbare argumenten en met passie kunnen overbrengen, zolang zal dat besef niet wortelen bij kiezers. Dan moet men niet verbaasd staan als bij velen zorg om soevereiniteit, identiteit en financieel eigenbelang de overhand krijgen en men de vertrouwdheid van het bestaande koestert. Volgens peilingen heeft slechts 31% gestemd op basis van de inhoud van het grondwettelijk verdrag en maar liefst 60% uit zorg over ontwikkelingen binnen de Europese Unie.

Twijfel over brede belangstelling van de burgers kan ook worden ontleend aan de ervaringen van al diegenen die sinds jaar en dag trachten Europa dichterbij de burger te brengen maar te vaak in de bekende zaaltjes slechts een handvol mensen aantreffen. Burgers moeten ook geïnformeerd willen

worden. Niets belet hen om zelf actie te ondernemen. Een telefoontje naar bijvoorbeeld de Eerste Kamer, die om zijn Europa-expertise bekend staat, is voldoende om meteen antwoord te krijgen op vragen over het grondwettelijk verdrag of bepaalde ontwikkelingen in Europa, dan wel adequaat doorverwezen te worden naar andere instanties of web-sites. Kritische zelfreflectie bij regering en parlement naar aanleiding van de uitslag van het referendum is noodzakelijk, maar dat moet niet zover gaan dat – ik chargeer – volksvertegenwoordigers de kiezer nu met enige regelmaat achterna gaan hollen met informatie, vervolgens vragen om advies teneinde dit tenslotte over te nemen. Dan is iets essentieel mis met het ambt van volksvertegenwoordiger.

Parlementariërs hebben de plicht zich de zorgen van burgers eigen te maken. Zij zijn echter geen doorgeefluik daarvan, moeten zich soms zelfs opstellen tegenover die burgers. Politici hebben immers de plicht die zorgen te wegen in het licht van wat het algemeen belang vereist. Respect voor de burger impliceert dat men die weging deskundig, zorgvuldig en overtuigd maakt en daarover helder verantwoording aflegt. Het gezag waarmee dit geschiedt, is de basis van het vertrouwen dat de volksvertegenwoordiger krijgt. Burgers hebben een feilloze antenne voor Kamerleden als die hen naar de mond praten, gelukkig. Het mede-wetgeven en controleren van de regering vergt volksvertegenwoordigers die door de burgers als leidinggevend worden geaccepteerd. Dat zou adviesaanvragen aan de burgers als mogelijke gewoonte dan ook overbodig moeten maken. Over het gezag van de volksvertegenwoordiging zou de discussie met betrekking tot de kloof tussen kiezers en gekozenen – die ook in 2002 zichtbaar werd – moeten gaan. Het zou dienstig zijn niet te navelstaren en de ervaringen in ons

omringende landen met eenzelfde probleem bij de discussie te betrekken.

Het probleem is breder en dieper dan menigeen veronderstelt.